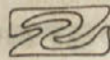

Uredništvo:

Kočevje štev. 58.

Upravništvo:

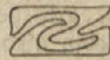
Kočevje štev. 18.

Radikal

Gospodarski, politični in kulturni organ.

Izhaja vsako drugo soboto zjutraj.

Naročnina:

za celo leto Din. 15,
sicer sorazmerno.

Inserati:

cela stran Din. 400,
sicer dogovorno.

Kongres Radikalne Stranke in njegovi zaključki.

Kočevje, dne 17. decembra 1921.

Tako veličanstvenega shoda, kot je bil te dni kongres Radikalne Stranke v Beogradu, še ni videla naša država. Imel bi se vršiti dva dni, 11. in 12. t. m., toda ker nujna vprašanja države in ljudstva ta dva dneva še niso bila razčiščena, se je kongres, kot najvišja suverena strankina oblast podaljšal sam še na 13. t. m. 1211 pooblastil so oddali odposlanci kongresnemu tajništvu ob vstopu v zborovalno dvorano iz vseh krajev naše očetnjave; ravnotako iz Slovenije kot Macedonije, Vojvodine, Hrvatske, Dalmacije itd. Vsa tri plemena so bila zastopana na tem silno važnem shodu, Slovenci ravnotako kot Hrvati; Hrvati kot Srbi, vsi enodušno zavzeti za isti cilji delovati z vsemi silami na to, da se naša država uredi na načelih poštenosti, enakopravnosti plemen in posameznikov ter civilizacije in napredka.

Poročila strankinih poročevalcev so pokazala, da se vodstvo stranke zaveda položaja, da ima jasne cilje ter tudi voljo, da se pride do njih. Poročila posameznih delegatov iz njih krajev so pokazala, da so se vgnedile v državni silno nezdrave metode in strankarska strahovlada, ki si je znala zaslužiti v svoje strankarske namene državne organe; te metode, zanešene v našo državo iz nekdanjih madžarskih pašalikov, je kongres soglasno in z ogorčanjem obsodil, obenem pa naložil strankinim funkcijonarjem, da delajo z vsemi močmi na to, da se te zlorabe in metode iz naše uprave odpravijo in ako treba, tudi izžgo, pa naj stane kar hoče. In ker je njih središče sedanje notranje ministrstvo, je shod tudi za ceno razbitja koalicije z demokrati zahteval, da preide to ministrstvo, ki pomeni najjačjo državno moč, v politično in upravno čiste roke neutralnega moža. Obenem je dal kongres svojim voditeljem silno važne smernice za prihodnost; te pomenijo mejnik v dosedanji naši notranji politiki in otvoritev nove dobe, dobe prave demokracije, ne pa strahovlade Pribičevićancev; kongres je postavil kot aksiom, da naj se v naši državi počuti dobro vsak državljan bodisi tega ali onega imena, te ali one stranke ali svetovnega naziranja; soglasno se je izrekel za to, da morajo iz besednjaka Radikalne Stranke izginiti besede separatist, avtonomist, papist, rimljan, kačak itd., ter da mora v javnem in političnem kakor tudi v upravnem našem življenju vladati morala, poštenost, lojalnost in humanost. Država ne sme biti zasidrana v orožju policije in žandarrov, ampak v srcih njenih držav-

ljanov. Ta cilj je dosegla Radikalna Stranka v predvojni Srbiji in ta cilj poštenosti in čistosti mora uresničiti tudi v novi naši državi, pa naj to stane tudi srčno kri.

Glede gospodarskih vprašanj se je postavil kongres na stališče velikopoteznega smotrenega programa, ki pride zlasti glede prometnih sredstev v čimprejšnjo uresničitev, z načelom, da morajo v splošnem prometne nprave same sebe vzdrževati in ne obremenjevati davkoplačevalcev. V finančni politiki se je postavil na stališče, ki pomeni kompromis med zahtevami države in malega človeka; v socialnem vprašanju se je pa zlasti poudarjalo načelo, da se mora vsakemu državljanu zagotoviti, da od poštenega dela s svojo rodbino tudi lahko pošteno živi; izhajajoč iz tega načela se ima rešiti uradniško in delavsko vprašanje. In kdor je posvetil svoje moči celokupnosti, ta naj bo, ko mu opešajo moči, od celokupnosti tudi preskrbljen. Iz tega vidika se ima urediti socialna zakonodaja, se imajo preskrbeti invalidi itd.

Kongres pa tudi ni pozabil sebe in svojo stranko. Pri volitvah v konstituanto Radikalna Stranka ni razvila takorekoč nobene agitacije; njena skrb je bila le skrb za državo, v pričakovanju, da se jo oklenejo državljani, poznavajoč njeno delo, takorekoč sami od sebe. Res je izšla iz volitev kot najmočnejša državna stranka; ni pa dobila toliko mandatov, da bi mogla sama uresničiti in uveljaviti svoje preizkušene načrte. Vsled tega se je morala vezati z drugimi strankami ter jim v gotovih jako važnih strokah državne uprave dati prosto roko. Posledice niso izostale; stranke, ki že vsled pomanjkanja izkustva države ne umevajo kot najvišjo in najplemenitejšo ustanovo vseh državljanov, ampak le kot dobro priliko za svojo stranko in svoje ljudi, so nejevoljo državljanov privedle do vrhunca ter povzročile s tem spoznanje, da tako ne more več iti dalje. Radikalna Stranka zahteva vsled tega odstranitev vsake politike in politikov iz državnih uradov ter funkcijoniranje državne uprave in državnih organov le po stvarnih vidikih in po vidikih splošnega javnega in državnega interesa, v interesu vsega prebivalstva, ne pa gotovih strank. Ker se od gotovih strank v naziranju države in državne uprave bistveno razlikuje, a je preslabotna, da bi mogla prodreti, odklanja odgovornost za delo drugih strank v državni upravi ter zahteva, da se čimprej razpišejo volitve; ljudstvo naj eno ali drugo skupino poveri s svojim zaupanjem, da ta skupina uredi državo, ker izhodišče iz sedanje nesigurnosti se mora najti. Teh volitev se bo udeležila tudi Radikalna Stranka. Da bo udeležba vspešnejša je kongres naložil Glav-

nemu Odboru Stranke, da ustanovi v Beogradu veliko strankino centralno pisarno, ki ima sprovesti po celi državi strumno organizacijo, po občinah, okrajih in deželah ter zastopati, informirati in instruirati strankine pripadnike ter voditi celofno organizatorično delo v državi. Obenem se bo preuredil in smotreno zorganiziral strankin tisk.

To je kratek komentar k resolucijam kongresa, ki jih prinesemo v prihodnji številki.

Cel kongres je potekel veličanstveno ter se gibal v stvarnem in dostojnem tonu. Dve tretjini članov je bilo navadnih kmetov; njih govorniki so z bistrostjo svojega duha, z zdravimi svojimi nazori, s trezno sodbo vseh aktualnih vprašanj ter logičnostjo idej vse poslušalce, zlasti pa nas Slovence, naravnost zadivili. Vsi Slovenci smo se prepričali, s kako veliko in čisto moralno silo razpolaga Radikalna Stranka in da če bo le kdo zdrav in pametno uredil našo državo, da to ne bo nihče drugi, kot Narodna Radikalna Stranka Srbov, Hrvatov in Slovencev. In pred silno to moralno silo izginejo osebne le iz politične zlobnosti izmišljene in razširjene klevete političnih nasprotnikov v pomilovanja vreden nič. S.

Zašto nam je slaba valuta?

Svaki dan slušamo i u novinama čitamo, da, usled niskog kursa naše valute, imamo ogromne finansiske in ekonomske teškoće, pa se ukazuje naročita pažnja na neki razlog.

Priznati se mora, zbog ovako slabog kursa našoj valuti, gubimo, ne milione, već milijarde, a u ekonomskom pogledu ovaj gubitak je tako ogroman da se ne može iskazati.

U mesto da naše bogastvo ostane kod nas, u našoj zemlji, mi ga, usled slabog kursa naše valute, predajemo drugima i to onima, koji su bogati i prebogati.

Ima više uzroka što je naša valuta slaba: 1.) suvišno izdavanje novčanica bez podloge; 2.) rdjavo budžetiranje; 3.) pasivnost trgovinskog bilansa; 4.) slaba i mala proizvodnja; 5.) nepotpun, nesolidan i nesiguran železnički saobraćaj; 6.) nevodjenje štednje ni u državnom budžetiranju ni u privatnom gazdinstvu; 7.) nesavesno špekuliranje i iz zemlje iznašanje domaće a naročito nestalne valute; 8.) nesredjene političke prilike u zemlji i s polja.

Pitanje o popravci valute je akutno i prvoklasno. Država u tome može pomoći mnogo, a privatna inicijativa ne samo da nije ništa učinila radi popravke valutne vrednosti već na protiv. Čitamo u novinama da žene v Zagrebu demonstrativno na zborovima traže jednako pravo glasa sa muškarcima, kao da im je danas to prva i najvažnija briga, kao da njihova dužnost

nije da učestvuju u popravci valute. One mnogo mogu da utiču na muški pol, i, u mesto sa jakom voljom i izdržljivošću da sazivaju zborove i međusobom agituju da se što manje luksusa nosi i upotrebljuje, a one zbere zbor radi glasanja?! Pogledajmo samo kakav je neopisan luksus baš u tome Zagrebu, gde se ne zna koja je dama bogata a koja sirota, koja je žena ili kći bogatih ljudi i gde se ženski svet utrkuje u luksuziranju. U prvom redu, kada bi kod njih bilo više pameti i osećaja dužnosti prema svojoj zemlji i narodu, — one su, radi spasa one zemlje i naroda, pozvane i dužne da imaju samoodricanja i samopregorevanja, pa da kao takve utiku i na okolni muški pol. Ovaj bi se morao stideti ženskoga postupanja, pa bi im sledovao primeru.

Smanjujući upotrebu i potrošnju luksuznih predmeta, smanjićemo odnošaj novca i bogastva u inostranstvo, a samim tim će i naš uvoz biti smanjen u nekoliko. Neproizvodnjom luksuznih predmeta u zemlji, proizvodna moć bi se uputila na proizvodnju neluksuznih artikala, eventualno za izvoz, te bi se izvoz uvećao na račun uvoza. Osim toga, neupotrebom luksuznih predmeta kod poreskih obveznika bi ostalo više novca, te bi bili u mogućnosti da bolje odgovaraju svojim poreskim obvezama.

O suzbijanju iznašanja naše i druge valute privatnom inicijativom nećemo ovde govoriti.

A šta su država i vlada učinile za poboljšanje valute? Ništa, apsolutno ništa! U mesto da nadje prihodne izvoze za izravnjanje budžetskog deficita, država pravi zajmове kod Narodne Banke, koju nateruje, da bez ikakve metalne ili materijalne podloge izdaje mnogo više novčanica nego što treba in nego što inače može izdavati. U zavodjenju novih i povećanju postojećih poreza vlada nije bila odlučna i stalna i uvek je bila kolebljiva tako, da se o zavodjenju progresivnog poreza ne može ni govoriti. Ako bi se i zavela koja vrsta posrednog ili neposrednog poreza, kroz kratko vreme su se odredbe o tome ukidale ili ublažavale na štetu izravnjanja budžetke ravnoteže. Bilo je slučajeva, da je neka vrsta poreza ukinuta u jednoj oblasti zato što nije postojala u nekoj drugoj oblasti (n. pr. na rakiju), u mesto da se ta vrsta poreza zavede i tamo gde nije postojala. U mesto da u ovim pitanjima vlada bude stalna, odlučna i energična, upravo diktatorska, jer je to interes državnih i narodnih, ona popušta, postaje demagog, boji se izgubiće popularnost kod svojih birača.

U Srbiji nekada je bilo jako rdjavo budžetiranje, sa definitivama, ali su jake ruke radikalskih vodja, bez obzira na nepopularnost, zavele prvo 70% pa zatim i 40% državni prirez; narod je ovu potrebu razumeo, pa je opet svoje poverenje poklonio radikalima. A sada, zašto sada radikali ne upotrebe isti metod? Zato što su u vladi koalirani sa demokratima, a ovi se boje da posle toga ne izgube od svoje popularnosti, pa neće da spasavaju narod i državu, već je očito guraju u propast. A radikali moraju sa demokratima, jer bi imaće zemlja bila u većim trzavicama. A od svih demokratskih ministara za ovo najveću odgovornost nosi ministar finansija g. dr. Koča Kumandi. On nam u svome ekspozeu priča da ima mnogo činovnika i vojske, a ne preduzima nikakve energične mere da se smanje rashodi na tim pozicijama. Šta više, stvara neka nova nadležstva i činovnike (Centralne Carinske Blagajnice) samo da bi svojim partiskim prijateljima našao mesta, kod tolikih imaće centralnih blagajnica, koje su organi Glavnog Državnog Ručunovodstva.

Poznati su slučajevi, da mnogi milionari nisu hteli upisati zajam unutrašnji. Ministar finansija, međjutim, ne preduzima energične mere, da svaki mora državi dati prinudni zajam, već ide i u inostranstvo pod vrlo teskim uslovima zaključuje zajam. Jer taj naš gradjanin, koji protestuje što nema uredjen železnički saobraćaj koji od železnice traži koristi, dužan je sam državi u tome pomoći; a kad sam tu potrebu ne može da vidi, onda vlada ima ne samo pravo već i dužnost, da mu, putem zakona, tu

dužnost naturi. Zašto ici na stranu i zaduživati se?! Valjda zato, da nam valuta još više oslabi! Da čudne li finansiske politike!

Sasvim umesno, bio je zabranjen uvoz lksuzne robe, ali nije bilo odlučnosti, pa je to rešenje povučeno. A sve to u pravom redu zavisilo je od demokratskog ministra finansija, koji više vodi politiku demokratske stranke nego državnu politiku. Kad pojedinci nisu u stanju da shvate da ne treba trošiti luksuznu robu, a naročito strane proizvodnje, onda je vlada dužna tu zabranu da uspostavi u interesu državnom i narodnom, a još manje je zabranu trebala skidati kad je ona već bila zavedena. Nije dovoljno luksuznu robu pri uvozu samo jače opteretiti carinom, već treba i sarvim zabraniti njen uvoz, pa i proizvodnju u zemlji, u koliko ue bi služila izvozu. Neka se svet nauči za neko kratko vreme da živi i bez nepotrebnih stvari, pa će mu posle toga doći ekonomsko blagostanje. Bez žrtava, samopregorevanja i trpljenja nema spasenja.

Za izvoz neke robe traži se osiguranje valute?! U mesto, da se naša izvozna roba plaća samo našom valutom, te da joj se kurs bar z moralne strane poboljša, a ono traži se strana valuta?!

U mesto da se radno vreme poduži, te proizvodnja pa sledstveno tome i izvoz povećava, a ono se najmodernija socijalistička načela primenjuju u nas. Nas može spasti rad i samo rad. Zato, bar za dva sata dnevno treba povećati radno vreme za svakoga. Zbog toga će nam ne samo proizvodnja i izvoz biti veći, već će i roba biti jevtinija, te će se ova zapletena i teška pitanja polako sanirati. Pogledajmo samo Nemce, pa uzmimo primer od njih. A koliko opet praznika imamo? Više nego li radnih dana!

A šta su vlada, odnosno ministar finansija i ministar trgovine (oba demokrate) učinili, da se naša izvozna trgovina lepo organizira? Ništa! Zašto se nlsu postarali na primer da se naš izvoz poglavito uputi u zemlje, čija je valuta bolja od naše, već tamo ide, čija je valuta ne samo slabija od naše već i u opadanju.

*

Za sve ove i slične ovakve nedaće kriva je vlada, a u prvom redu ministri finansija i trgovine, koji su demokrate; naročito je kriv ministar finansija, koji je spor, neodlučan, neenergičan i nefahman. On je odgovoran što nema spremno osoblje, s kojim može da radi, jer ga je, bez obzira na sposobnost i podobnost, doveo samo s toga što je demokratsko.

Ministar finansija treba da ima gvozdenu ruku pa da učini ovo:

1.) Da poveća posredne i neposredne poreze bez milosrdja, izbegavajući pri tom da upropasti srednju klasu, kao i da zavede progresivni način porezivanja.

2.) Da u samoj zemlji nadje prihodna srestva za pokriće budžetskog deficita, a nikako da ih pokriva zajmovima iz inostranstva. Ako treba, od novčanih zavoda prosto uzeti novac, ali nikako ne praviti sakate zajmове.

3.) Da Narodna Banka povuče jedan suvijaš kontigenat novčanica.

4.) Da produži radno vreme.

5.) Da zabrani upotrebu i potrošnju luksuzne robe, a naročito uvoz sa strane.

Sve ovo pomoglo bi i učinilo, da Narodna Banka nema veliki broj novčanica u opticaju — bez podloge; plaćanja naša u inostranstvu sveo bi se na minimum i naš trgovinski bilans bio bi aktivni. A ovo će opet učiniti, da naš dinar bude pravi dinar, onaj srpski dinar, onaj srebrni i papirni dinar, što je u Srbiji pre rata vredeo više od zlatnog dinara. Takov nau dinar dajte! To tražimo od ministra finansija.

Međjutim, današnji ministar finansija izgleda samo zato je ministar, da po želju dr. Žerjava smenjuje činovnike radikale i postavlja svoje — demokrate. Pogledajmo samo direktora Generalnog Inspektorata i kakov kaos tamo vlada! Pogledajmo Generalnu Direkciju Carina, gde se sve samo neozbiljno i polutanski radi? Sve se ovo

ovako radi da bi se stvorila podlaga da demokrate dobiju većinu pri sledećim izborima.

U mesto da prione na poslu, spasava državne finansije i pomogne državnoj ekonomiji i narodnom blagostanju, naš se demokratski ministar finansija uči kako će ministrovati. Ova zemlja nije zato da demokratima svojom kožom plaća vežbenike za njihove ministarske stolice, već njoj trebaju zreli i oprobani ljudi za državnike i ljudi od smisla, pa su demokrate takve ljude trebale i dati, a ne igrati se za državnim i narodnim imanjem. A ako takvih ljudi u svojoj stranci nemaju, neka demokrate, u interesu državnom i narodnom portfelj ministra finansija ustupe radikalima, koji imaju ljude oprobane, kao što je g. Stojan Protić, i koji znadu šta rade. M. A.

Pismo iz Beograda.

Beograd, 10. decembra 1921.

Velespoštovani gospod urednik!

I.

Oo svojem odhodu iz Slovenije na kongres Radikalne Stranke v Beograd sem Vam obljubil, da Vam v kratkih besedah poročam o vtisih, ki jih ob tej priliki dobim o naši prestolnici ob izlivu Save v Donavo, ter mi vsled tega dovolite, da se tej svoji dolžnosti tu na kratko oddolžim.

Naša kraljevska prestolnica leži na desni strani izliva Donave in Save, ki, kot znano, izvira v idiličnem našem Bohinju. Naš Bohinj, Bled in Slovenija stojita torej v nepretrgani naravni zvezi z Beogradom po naši Savi. Levi breg izlivišča Save in Donave je velika nepregledna ravan, ki se ob Savi imenuje Srem, ob Donavi Banat. Desni breg izlivišča tvori kakih 30 m visok greben; po vrhu grebena vodi najlepša beogradska ulica, imenovana Terazije; njen podaljšek je Knez Mihajlova ulica, ki vodi mimo glavne beogradske takozvane Saborske cerkve na Kalemegdan in od tu v svetovno znano beogradsko trdnjavo, ki leži na drugem koncu tega grebena, padajočega strmo proti Donavi. Kalemegdan pred trdnjavo je turška beseda in pomeni touko kot veliki travnik, velika ravnica ali po vojaško glacis. Danes je spremenjen v krasen park, v katerega je srbski narod postavil na lične podstavke izklesane kipe vseh svojih zaslužnih velikih sinov ter je torej stvoril s tem živo vsakomur pristopno predočitev svoje proteklosti. Sredi njih tuk pred trdnjavo so postavili velikanski spomenik Črnega Jurija (Karadžordža) na mestu, iz katerega je l. 1812 s svojimi golorokimi seljaki naskočil in zavzel beogradsko trdnjavo ter iztrgal s tem glavno mesto dežele iz turških krempljev. Avstrijci so ta spomenik razstrelili na drobne kosce ter jih pometali v Donavo; narod je spoštljivo zbral ostanke ter podignil na istem mestu četverokotno kulo, ki čuva prostor za obnovo še lepšega spomenika, ki bo v zvezi z drugimi najbrže tudi spomenik tako krasnega vstajenja srbstva izza svetovne vojne.

Od Terazij in Knez Minajlove ulice se na levo in desno odpirajo široke in dolge ulice ostalega mesta, ki se od grebenovega hrbta širi po pobočjih na vse strani, od Save in Donave pa tja do mej gozdov Šumadije, to je ljudski naziv okolice beogradske. Mesto se obnavlja s pravo ameriškansko naglico, pa tudi v ameriškanskem stilu; velikanske palače rastejo iz tal kot gobe po dežju. Cele ulice so od prevrata sem zadobile popolnoma drugo lice. Predvsem se pospešujejo javne zgradbe, da se nameste v njih vsa ministarstva in drugi osrednji državni uradi. Posebna ameriškanska družba si je nadela nalogo, da v dobi par let sezida v Beogradu vsakomur, kdor ji da na razpolago zemljišče, krasno moderno palačo, ki jo menda po desetletnem lastnem izkoriščanju izroči dajalcu zemljišča v last, vmes mu pa nakaže celo nadstropje v uporabo. To dviga silno ceno zemljišč, pa tudi pretvoritev Beograda v moderno velemesto.

Na levi severni strani Save se dviga Zemun; to mesto je približno tako veliko kot Ljubljana in jako bogato. Z Beogradom je zvezano z železniškim mostom; stvoril se je

načrt, da se ga zveže z velikim modernim mostom in ustvari tako predpogoj, da se ob sotočišču Save in Donave podigne druga, jugoslovska Budimpešta, kulturno, gospodarsko in politično središče Jugoslovanstva, na katero bo vsak sin naše domovine lahko ponosen, v kar so vzpričo silnih naravnih bogastev Beograd obkrožujočih ozemelj ter ogromne plovne vode Donave in Save podani vsi naravni predpogoji.

Beogradska mestna občina se nahaja v radikalnih rokah; nove občinske volitve bodo radikalne vrste v mestnem zastopstvu brezdvomno še ojačile.

Slovensko zastopstvo Radikalne Stranke se je v petek 9. t. m. ob 4. popoldne z brzovlakom odpeljalo na njen shod v Beograd. Mislili smo, da pridemo prvi; toda že v Zagrebu so se nam pridružili zagrebški odposlanci in na vsaki postaji, kjer je brzovlak obstal, so vstopale nove trume. V Slavonskem Brodu so se nam pridružili Bošnjaki, Dalmatinci in Črnogorci s Kosovci in Metohijci. Zasedli ali boljše zastopili so vse vagona, tako, da ko so začeli vstopati podjetni Sremci, ni bilo več drugod prostora kot po spalnih in jedilnih vagonih. Vzpostavili smo se hitro; v prijetnem bratovskem čebrijanju in okrepčevanju smo se na minuto točno prepeljali čez Savski most v Beograd, kjer so nas naložili na številne kočije ter nas odvedli v hotel Paris, da se javimo, odtod pa vsakega v njegov stan. Mene je v pravem pomenu besede konfiscirala skupina Sremcev, Bošnjakov in enega Dubrovničana ter me odpeljala v hotel „Srbski Kralj“, najelegančajši beograjski hotel ob Kalemegdanu, kjer je postavil svojo prestolico, a nam prijeten stan naš znani prijatelj Toša Vučković iz Sremske Mitrovice.

Med tem smo se razšli po mestu. Posamezne grupe delegatov iz vseh stranij in pokrajin širne naše domovine že stopajo po ulicah, se pozdravljajo in vpoznavajo. V ogromni večini so seljaki, boljše posestniki ali trgovci, pa tudi inteligence ne manjka. Časnikarski reporterji zalezujejo grupe in posameznike ter skušajo izvedeti od njih ali so Protičevci ali Pašičevci, za revizijo vidovdanske ustave ali za nadaljevanje dela na podlagi te ustave. — Delegati, tudi kmečki, se izražajo zelo previdno in diplomatično, tako da od odgovorov ni nihče bolj pameten. Protiradikalni listi pišejo že o prelomu med Pašičevim in Protičevim krilom, drugi tolmačijo momentano lahko obolenje Pašičevo kot pretevezo za lep odstop iz politike. Tudi izvendržavni listi prinašajo notico o predstoječem kongresu stranke, ki utegne imeti dalekosežne posledice za vso dosedanjo politiko kraljevine. Zanimanje in napetost je tem večja, ker se radikalni listi, sami nesigurni, kaj prinese kongres, izražajo jako previdno in diplomatično.

Med tem nastopi predvečer kongresa. Večina delegatov boljših krogov se zbere v kavarni Moskva na Terazijah. Tja pride tudi več radikalnih ministrov, aktivnih in onih na razpoloženju. Ob zvokih izborna igrajoče godbe znanega železnega beograjskega polka se zabavajo oboji; o strankarski politiki ni dosti govora; napominje se semintja le o krizi vlade in parlamenta ter naglasuje potrebo čimprejšnjih volitev v parlament. Govori se resno, premišljeno; Srbi so sploh jako razborito in že od narave z zdravo prevdarnostjo in finim taktom obdarovano ljudstvo. Proti enajsti uri se začne svet odpravljati proti domu; juteršnji dan bo zahteval bistrost duha ter je vsled tega potrebno, da je človek predvsem dobro prespan.

II.

Beograd, 11. decembra 1921.

Velikanska dvorana največjega beograjskega kina, nameščena v grand hotelu „Paris“. Dvorana ima proti odru višeca tla v obliki brega. Cela dvorana je pokrita s sedeži v lepo razposejenih vrstah s prosto ulico po sredi. Sredi dvorane stoji dolga z belim prtom pokrita miza. Dva zvonca, črnilo in papir svedočijo, da bo to predsedniška miza. Dvorana je namreč tako dolga, da bi se iz enega konca v drugega ne čulo ter je treba postaviti vsled tega predsedstvo v sredo dvorane. Zavese na oknih so spuščene, okna zaprta, ter užgane vse električne svetilke.

Znatno pred deveto uro začno zasedati vso silno množico stolov odposlanci Radikalne Stranke od vseh krajev države. Odprta so le ena vrata v dvorano; tu mora vsakdo odati pooblastilo svoje organizacije kot njen delegat. Pripuščeni so le zastopniki okrajnih in okrožnih organizacij, člani glavnega odbora, to je glave stranke, vsi poslanci, krog sto, ter vsi aktivni in bivši strankini ministri, ki zavzemo prostor v polukroge krog predsedstvene mize. Ob devetih je dvorana zasedena. Vlada precejšnja tišina, ki jo moti le šepetanje. Vse je nekako napeto, nervozno ter pričakuje kaj da pride; vendar ne napravi nesigurnega, pač pa precej samozavesten vtis. Točno ob devetih vstopi ministrski predsednik in šef stranke gospod Nikola Pašič; njim pridejo predsedniki kluba radikalnih poslancev gosp. Aca Stojanovič, vsučeliščni profesor prava, minister na r., državni svetnik itd. gospod Ljuba Jovanovič ter minister javnih del gospod Joca Jovanovič, za njimi pa mlajše moči, ob enem člani glavnega odbora ter organizatorji stranke, ob enem podrobni delavci gospodje Vojislav Janjič, Velizar Jankovič, Laza Marković itd. Čim se Nikola Pašič pokaže na zboru, mu priredi ta velikansko ovacijo s ploskanjem in vzklinkanjem: „Živio Pašič!“ Ta pa koraka nekoliko sklonjenega hrbta — ima že blizu 80 let — in prijaznega smehljaja, očitno smehljaja zahvalnosti, skromno proti predsedniški mizi ter se vsede od nje v kot, da ga vidi čimmanje delegatov, pa vendar tako, da vidi on večino. Dolga siva brada mu zakriva čez polovico prsij; krepak nos, dvoje živih bliskajočih očij izpod visokega polnega čela, lepa pravilna in polna, s sivimi lasmi pokrita glava napravljajo na človeka napol vitežki, napol patrijarhalni, a vendar poseben harmoničen in častitljiv vtis, ki ga vsled posebne karakterističnosti nobeden ne more pozabiti ter se odtegniti nekemu posebnemu vplivu. Ko se hrum poleže, Pašič vstane, stopi do srede predsedniške mize, pritisne polagamo trikrat na zvonec, nakar zavlada takoj tišina in po dvorani se začuje njegov krepki, nekoliko metalčno a precej odločno zveneči glas: „Konferencija Radikalne Stranke otvorena je!“ Pozdravi vse člane zbora ter zahteva, naj izvolijo zboru predsedstvo. Zbor pa mu soglasno odgovarja: „Pooblaščamo Vas, da jih imenujete Vi! Predsednik ste Vi!“ Gospod Pašič se zahvali za zaupanje ter imenuje nato, kot je predpisano, šest podpredsednikov in štiri tajnike zboru. Zbor vsakega posebej odobri. Ko imenuje za podpredsednika tudi „našega brata Slovenca, dr. Ivana Sajovica iz Slovenačke“ priredi zbor Slovincem vbarne ovacije. Imenom predsedstva se zahvali za zaupanje Aca Stojanovič. Nato poda Nikola Pašič ekspezo o zunanjih politiki naše države, dosedanjem delu, položaju in smernicah za bodočnost. Priobčil je veliko interesantnih stvari, gotova bolj diskretna vprašanja in dogodke pa je opisal in obdelal s tako diplomatsko dovršenostjo, da zbor pri občudovanju oblike ni več spraševal po vsebini, ki jo je že na podlagi oblike pravilno slutil. Zbor je vzjel njegova izvajanja s pohvalo na znanje. Vseučeliščni profesor prava, minister na r. itd. Ljubo Jovanovič, jasna bistra glava ter resen politik, esayist in znanstvenik, je v lahko umljivem znanstvenem sestavku prišel do zaključka, da so Srbi, Hrvati in Slovenci pripadniki enega in istega naroda, ki je ločen kot drugi narodi, z množico narečij, prehlajajočih se eden v drugega. Pokazal je primer severnega in južnega Nemca, Italijana, Francoza, ki se po svojih narečjih ne morejo sporazumeti, pač pa le po svojem skupnem pismenem jeziku. Nesreča za nas je le ta, da se je med takozvanimi Slovenci povzdignilo eno narečje v samostojen pismen jezik, med Srbohrvati zopet drugo narečje in da so se vsled podjarmljenja našega troimenega naroda po tujih te razlike vsled različnih zunanjih vplivov podčrtale; te zgodovinske razlike postojte. Toda postavila jih je zgodovina in zgodovina, razvoj jih zopet lahko zabriše. Interes na obstoju teh razlik ima le tujec; še nikdar ni ta rekel, Slovenci, Hrvati in Srbi, združite se, pač pa je vedno razpiraval na protija. Zakaj? Ker ima korist od našega spora, ker se z našim razporom tujcu odpirajo vrata v lepo našo domovino. Nje-

gova izvajanja kakor tudi izvajanja ostalih predavateljev o vseh tekočih in važnih zadevah, kot so bila objavljena v zadnji številki našega lista, je zbor poslušal do drugega dne opoldne z veliko pozornostjo. Drugega dne opoldne so bila dokončana. Kot zadnje točke so bila poročila glavnega odbora; ker strankini predavatelji perečih vprašanj zaeno z znanstveno podlago niso mogli ločiti od dela stranke v državi in za državo ter ljudstvo, je strankin generalni tajnik dr. Janjič imel le še lahko delo in ravno tako tudi blagajnik. Vsled tega se je sklenilo popoldne 12. t. m. otvoriti o tem pogovor ali debato, pri čemur naj pride vsak okraj do besede, bodisi po svojem odposlancu, bodisi po pooblaščenju več okrajev ali cele pokrajine.

Ako so posamezna predavanja pokazala, da stoji vodstvo stranke po svojih izobraženih glavah na višku svoje dobe in vede in da zahteve ter naloge države in ljudstva pravilno umeva ter da ima tudi zmožnost istim zadovoljiti, je na to sledeča debata pokazala, da stoje podeželni oficiri stranke na višku umevanja politične in gospodarske situacije zemlje in ljudstva, da pravilno umevajo nalogo in bistvo organizacije politične stranke in da razpolagajo s pravilno disciplino, ki mora biti v vsaki organizaciji, ako naj ista obstoji. In med temi podeželnimi oficiri prevladuje srbski seljak, navadni kmet, ki pa ga je narava obdarila že v zibelki s tisto porcijo zdravega razuma, ki mu brez večje izobrazbe omogočuje pravilno presojanje tudi državnih in svetovnih vprašanj. Pri tej debati se mi je zdelo, da sedim med našimi treznimi gorenjskimi kmeti iz okolice Kranja ali Radovljice; zlasti med značajem šumadinskega ter našega gorenjskega kmeta obstoja nenavadno sorodstvo tako v naziranju sveta kot v načinu mišljenja in izražanja misli. Tudi po postavah so si močno podobni. Višek in ton debate so pa jasno pokazali, s kako čisto moralno silo razpolaga Narodna Radikalna Stranka v svojih pristaših; odkritost, poštenost ter neomejena ljubezen do svoje rodne grude, domovine in svojega ljudstva je odmevala iz njih govorov. Stranka, ki razpolaga s takimi moralnimi viri, za katerimi stoji poleg silnih uspehov preteklosti trdna volja za uveljavljanje svojih poštenih nazorov in ciljev tudi v bodočnosti, taka stranka mora prej ali slej prodreti na celi črti.

Zlasti navdušeno so pozdravljali Srbijanci, Kosovci, Macedonci, Vojvodinčani, Sremci itd. Slovence in Hrvate iz Bosne ter Dalmacije, kadar so se javili k besedi. In priznati moramo, da so i ti častno rešili svojo nalogo. Od Slovencev je bil dr. Sajovic iz Kočevja izvoljen v predsedstvo zbora; imenom slovenske delegacije sta pa zboru poročala dr. Niko Zupanič iz Ljubljane ter dr. Leopold Lenard iz Maribora. Slednji je v čisti srbsčini iznesel socialne in gospodarske neprilike našega prebivalstva v Podravju, v Slovenskih Goricah in Prekmurju ter predložil cel gospodarski načrt za sanacijo teh razmer. Med drugim je zahteval Agrarno banko za te kraje in pa viničarski zakon. Kot nadaljni nujni predpogoj za razvitje Slovenije, kateri so neprijatelji zaprli vsa izhodišča v svet, je zahteval nujno zvezo Slovenije z morjem preko Kočevja, nadalje Murske Sobotne z Radenci, Donje Lendave z Mursko Sobotno, Ljutomera z Ormožem in Rogatca s Krapino. Njegov govor se je stenografično natančno zabeležil in predsedstvo vodeči podpredsednik minister Joca Jovanovič jegovorniku obljubil takoj javno vso podporo Glavnega Odbora Radikalne Stranke, katero obljubo je zbor kvitiral z živahnim ploskanjem. Dr. Niko Zupanič je prinesel Nikoli Pašiču pozdrave iz Ljubljane, povdaril, da se je radikalno gibanje v Ljubljani začelo z dnem njegovega prihoda ter da upa na lepe uspehe.

Ob zaključku drugega kongresnega dne je zbor sklenil zborovati še dalje, dokler se vsa vprašanja ne razčistijo. In tako smo zborovali v istem duhu še tretjega dne. Prejšnji večer je pa Glavni Odbor stranke priredil delegatom skupno večerjo ali banket v hotelu Paris. Istega se je udeležil tudi Nikola Pašič. Prišlo je 620 delegatov. Slovenci in Hrvati smo dobili častna mesta v neposredni Pašičevi bližini. Družabni del banketa je otvoril Nikola Pašič z zdravico na Njegovo Veličanstvo

kralja Aleksandra, želeč mu mnogo let in mnogo dece. Nato so se vršile napitnice in pozdravni govori iz vseh krajev naše očetnjave; slišali smo tudi govor v jeziku carja Dušana in njegovih zakonov, ki jih je dal stari srbski državi. Imenom radikalnih Slovencev je održal zares krasno in genljivo napitnico sijajni bodočnosti srbskega in s tem tudi slovenskega in hrvatskega plemena našega naroda dr. Iv. Sajovic iz Kočevja. Žel je sijajne ovacije med svojim govorom, ki ga je moral vsled tega ponovno prekiniti, da ga je z istim elanom zopet nastavljal. Govoril je čisto slovenščino, pa so ga vendar vsi razumeli; ztasti priprosti seljaki iz Macedonije se niso mogli dovolj načuditi sličnosti slovenščine z njihovimi narečji. Stari srbski rodoljubi iz Beograda in dežele so piscu teh vrstic drugega dne zatrjevali, da so med dr. Sajovičevim govorom plakali od ginenosti. Ta govor, iz katrega je govorilo čisto rodoljubno srce, nam je obljubljen za prihodnjo številko.

Tretjega dne se je debata in posvetovanje nadaljevalo v isti višini in istem tonu kot druga dva dneva. Zbor je zbral med tem iz svoje srede posebni odbor, ki naj na podlagi na zboru podanih naziranj, misli, idej in želj iz posameznih strok kot se je vodila debata, izdela resolucije, to je da naj k posameznim perečim vprašanjem javnega interesa izreče v kratkih stavkih naziranje in zahteve zbora, katere naj služijo radikalnim poslancem in voditeljem pri njih delu kot vodilo. Ko so bile te izdelane, se je debata zaključila, resolucije sprejele in Nikola Pašić je s krepkim zahvalnim govorom na vse delegate zaključil zbor. Ta se je potem formiral v četverstop ter spremil Nikola Pašića do njegovega stanovanja vzklikajoč kralju, državi, stranki, Pašiću in Protiću. Pred hišo mu je zbor delegatov zapel v slovo; gospod Nikola Pašić se je solznih očij poslovil od delegatov. Ti so odšli nato v Knez Mihajlovo ulico pred stanovanje Stojana Protića; zapeli so i njemu podoknico. Zbralo se je silno sveta, ker tu je glavna promenadna žila; gospod Protić se je pokazal na oknu ter se prisrčno zahvalil za ovacije, povdarjajoč, da je on isti radikal, kot je bil nekdanj in da kar je storil, je storil v korist države in stranke; po teh načelih se bo ravnal i nadalje. Delegete so mu priredili silne ovacije ter se nato razšli.

Drugega dne smo jemali slovo; kako je bilo to, Vam pa povem ustmeno, dragi mi gospod urednik! Dotlej pa zdravstvujte!

Vaš udani radikal.

Poročilo

iz gibanja Radikalne Stranke.

Kongres Narodne Radikalne Stranke Srbov, Hrvatov in Slovencev je zboroval

ob udeležbi nad 1200 odposlancev iz vse države in sicer v Beogradu dne 11., 12. in 13. decembra t. l. Kongres je bil pravi ljudski parlament, ki je temeljito pretresel in prevdaril vsa naša notranja in zunanja politična vprašanja ter stvoril zaključke, ki pomenijo novo dobo v naši državi. Povdarjal je zlasti, da mora biti naša država urejena na poštenosti, lojalnosti in čistosti v vsakem oziru zlasti pa v državni upravi, ter na taki gospodarski, kulturni in demokratični osnovi, da bodo zadovoljni žnjo vsi naši državljani brez razlike imena, plemena, stranke ali svetovnega naziranja. Kongres je bil mnenja, da sedanji parlament ne odgovarjati tehničnim predpogojem, ki omogočujejo zakonodajstvo, niti mišljenju in razpoloženju ljudstva; vsled tega je izrekel željo za čimprejšnje nove volitve v parlament.

Naš okraj je bil zastopan na kongresu po predsedniku Okrajnega Odbora dr. Sajovicu ter veletržcu Toši Vučkoviću. Dr. Sajovica je izvolil kongres ob silnih ovacijah za Slovence za podpredsednika kongresa, ki ga je vodil ministrski predsednik in šef stranke Nikola Pašić. Dr. Sajovicu so odkazali mesto podpredsednika ob strani gospoda Pašića, hoteč očividno s tem počastiti Slovence. Ljubljansko okrožje je zastopal dr. Niko Zupanič iz Ljubljane, a mariborsko dr. L. Lenard iz Maribora. Kongresu sta poročala oba ter žela ne samo viharna odobravanja, ampak tudi resno upoštevanje iznešenih nujskih naših gospodarskih vprašanj.

Kongres je bil sijajna manifestacija državne in narodne misli in volje; navzlic silni udeležbi je vladala na kongresu fina discipliniranost, jako dostojen ton ter globoko umevanje vseh nalog, ki jih stavi sodobni položaj na državo in ljudstvo. Tem primerni so bili tudi zaključki, ki seveda vsi ne morajo in ne smejo priti v javnost. Opozarjamo na sprejete resolucije, ki jih priobčimo v prihodnji številki.

Interesantno je bilo zlasti za nas Slovence destvo, ki smo ga opazovali tako na srbskem seljaku kot njegovih voditeljih in ki je bilo rudeča nit vseh razprav: država in ljudstvo sta eno, vendar se mora državi, ki podstavlja, brani in vodi ljudstvo, ako treba žrtvovati vse, tudi stranko, ki je le ustanova, po kateri ljudstvo čuva in vodi državo. In nujen zaključek vseh delegatov je izvenel, da so pripravljeni žrtvovati tudi stranko samo da rešijo in uredijo državo kot je treba. Tako ljudstvo in taka stranka s silno tvorno energijo ter čisto vzvišeno moralo o državi in ljudstvu ne more izginiti!

Slovenski delegati smo se naučili marsikaj; dobili smo globok vpogled v dušo srbskega ljudstva in njegovih teženj ter respekt pred čistostjo njegovih naziranj in ciljev; vrnili smo se v domovino osveženi in prožeti z novim duhom in novim veseljem za neumorno nadaljnje delo v korist države in našega ljudstva slovenskega imena.

Trgovina z valutami.

Zagreb: Dolarji 263—264, lire 1200—1210, avstr. krona žig. 4·10—415, marke 138—139, francaski franki 2120.

Curih: Beriin 2·60, New York 5·16, London 21·48, Paris 40·40, Milan 23·35, Praga 6·30, Budimpesta 0·72, Zagreb 1·95, Varšava 0·16, Dunaj 0·20, žig. 0·10.

Previdni ljudje iščeje vedno pri kupovanju najbolj zanesljiv in zmožni vrelec. Popolno zupanje zasluži svetovno znana eksportna tvrdka H. SUTTNER, LJUBLJANA št. 412, od ktere ure uživajo svetovni glas, ker vsaka Suttnerjeva ura, tudi najcenejša, ima zanesljivi dober stroj. Ta tvrdka ima veliko zalogo verižic, prstanov, raznih predmetov iz zlata in srebra in drugih koristnih potrebščin.

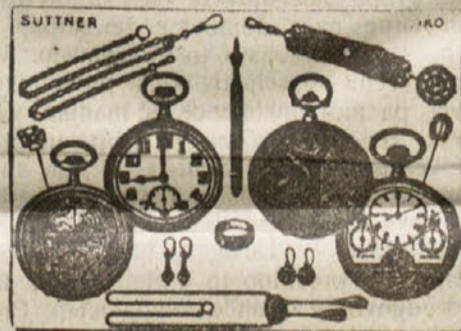
Zelo prijetno pri ribanju hrbita, rok, nog in celega telesa, kot kozmetikum za negovanje kože, zob in ust deluje lekarnarja Fellerja prijetno dišeči „Elsafluid“. Mnogo je močnejši in boljši kakor francosko žganje in že 25 let priljubljen. 3 dvojnate steklenice ali 1 specialna steklenica skupaj z zamotom in poštnino za 48 K pošilja: Eugen V. Feller, Stubiica donja, Elsatrg št. 304, Hrvaško.

Lastnik Konzorcij „Radikal“. Izdajatelj Okrajni Odbor Radikalne Stranke v Kočevju. Odgovorni urednik Vilbald Schubitz.

Tiskarna Jos. Pavliček, Kočevje.

Vaša želja

Imeti res dobro in zanesljivo uro, je izpolnjena, ako si preskrbite uro iz znane urarske tvrdke SUTTNER.

Prihranite si popraviljanja in jezo. **NAJFINEJŠE URE** iz nikla, srebra, tula in zlata i. t. d. **NAROČNE URE.** Bogata izbira verižic, nahanov, naročnic, predmetov iz zlata in srebra vsake vrste.

Zahtevajte cenik s slikami od:

Tvorniške tvrdke
H. SUTTNER, Ljubljana št. 412

Lepota

kože, obraza, vratu, rok, tako kakor tudi lepa rast las, se morejo samo skozi razumno nego lepote doseči. Tisočera pripoznanja so dospela od vseh dežel sveta za lekarnarja Fellerja:

„Elsa“ **lilijno mlečno milo** najbolje blago, najfinejšo „milo lepote“; 4 kosi z zamotom in poštnino 98 K.

„Elsa“ **obrazna pomada** od strani vsako nečistost kože, solnčne pege, zajedance, nabore itd., naredi kožo mehko, rožnato-belo in čisto; 2 porcelanasta lončka z zamotom in poštnino 52 K.

„Elsa“ **tanochina pomada za rast las** krepi kožo glave, preprečuje zpadanje, lomljenje in cepanje las, zaprečuje prhut, prerano osivelost itd. 2 porcelanasta lončka z zamotom in poštnino 52 K.

Prodajalci ako naročijo najmanj 12 kosov od jednega predmeta dobijo popust v naravi.

Razno: Lilijno mleko 15 K; Brkomaz 8 K; najfinejši Hega-puder Dr. Klugera v velikih originalnih skatulah 30 K; najfinejši Hega zobni prašek v patent skatlah 30 K; puder za gospe v vrečicah 5 K; zobni prašek v skatlah 7 K, v vrečicah 5 K; Sachet diševa za perilo 8 K; Schampoon za lasi 5 K; rumenilo 12 listov 24 K; najfinejši parfem po 40 in 50 K; močna voda za lase 58 K. Za te razne predmete se zamot in poštnina posebej računa.

EUGEN V. FELLER, lekarnar
Stubiica donja, Elsatrg št. 304, Hrvaško.

◉ J. KAJFEŽ ◉

Kočevje, Glavni trg 84
trgovina z mešanim blagom
in deželnimi pridelki

priporoča

vse deželne pridelke in specerijsko blago po najnižjih cenah.

Moka št. 0	21— K kg	riž Ia	44— K kg	rozine	120— K kg
" " 2	19— " "	" IIa	40— " "	fige	56— " "
koruza	13— " "	" IIIa	36— " "	slive	28— " "
koruzna moka	14— " "	" navaden	33— " "	sol, nemška	8·50 " "
koruzni zdrob	16— " "	milo Schicht	28— " "	ješprenj	18— " "
koruzni otrobi	6— " "	" Zlatorog	26— " "	sveče	46— " "
oves	10·50 " "	testenine	30— " "	rožiči, celi	24— " "
kava Ia	112— " "	sladkor v kock.	58— " "	" mleti	28— " "
" IIa	104— " "	" sipen	56— " "	mast	94— " "
" " 90— " "		kanditi	65— " "	slivovka	76— " "
" žgana	132— " "	Franck	32— " "	drožnik	88— " "